

Vilnius: laikas ir amžininkai

MOKSLINIS TARPDISCIPLININIS SEMINARAS

Vilniaus arkikatedros varpinės laikrodžio nuotr.
Bažnytinio paveldo muziejus

2023 m. spalio 24 d. (antradienis) 13 val.

Lietuvos mokslų akademijos (LMA) mažoji konferencijų salė,
Gedimino pr. 3, Vilnius

PROGRAMA

- 13.00–13.10 RENGINIO ATIDARYMAS.**
- 13.10–13.30 Vilniaus bibliografija: misija (ne)įmanoma?**
Doc. dr. Tomas Petreikis, *LMA Jaunoji akademija, Vilniaus universitetas.*
- 13.30–13.50 Vilnius svetimšalių akimis XVI–XVIII a.**
Doc. dr. Tomas Čelkis, *LMA Jaunoji akademija, Vilniaus universitetas.*
- 13.50–14.10 Vilnius XVIII a. proginėje poezijoje.**
Dr. Asta Vaškeliene, *Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.*
- 14.10–14.30 Meno liepsną kūrusiųjų scena ir užkulisiai:
lietuviai XX a. pradžios Vilniuje.**
Dr. Nida Gaidauskienė, *Lietuvos kultūros tyrimų institutas.*
- 14.30–14.50 „Kreivasis Vilniaus veidrodis“: vilniečiai mieste ir apie miestą XIX amžiuje.**
Dr. Olga Mastianica, *LMA Jaunoji akademija, Lietuvos istorijos institutas.*
- 14.50–16.10 Ką mirusieji pasakoja apie Vilnių?**
Doc. dr. Kšištof Tolkačevski, *Vilniaus universitetas.*
- 16.10–16.30 Vilniaus gyventojų geografija ir jos kaita.**
Dr. Rūta Ubarevičienė, *LMA Jaunoji akademija,
Lietuvos socialinių mokslų centras ir Delfto technologijų universitetas.*
- 16.30–17.00 BAIGIAMOJI DISKUSIJA. Vilnius kaip prekės ženklas.**

Diskusiją ves doc. dr. Tomas Čelkis.
Dalyvaus Aušra Mikulskienė ir Darius Pocevičius.

RENGINIO IDĖJA

Tai pirmasis Lietuvos mokslų akademijos Jaunosios akademijos organizuojamas tarpdisciplininis humanitarinių ir socialinių mokslų seminaras. Šiais metais pasirinkta *Vilniaus tema*, ateityje gvildinsime kitas temas, padėsiančias skatinti mokslinį dialogą.

Vilnius kaip daugialypis socialinis ir urbanistinis subjektas ne kartą keitė savo išvaizdą ir statusą, keitėsi jo gyventojų socialinis portretas. Amžininkų liudijimai yra vieni įdomiausių egodokumentų, leidžiančių pažinti miesto įvaizdį bei jo gyvenimo ritmą praeityje ir dabartyje. Vienaip jį regėjo atvykėliai iš Lietuvos ir užsienio šalių, kitoki gyvenimo portretą kūrė patys vilniečiai. Komunikacijos barjerai, socialinis statusas, konfesinė priklausomybė savaime įrėmino jų pasakojimus. Kaip juos iššifruoti, interpretuoti ir jais pasitikėti, kai žmogus ir atskiros gyventojų grupės matė tik dalį Vilniaus paveikslą? Savitus Vilniaus iššifravimo raktus siūlo istorikai, kultūrologai, sociologai, geografs, etnologai. Daugeliu atvejų atsiremama į tuos pačius teorinius klausimus ir šaltinius, kurie suartina ir skatina tarpdisciplininį bendradarbiavimą.

PRANEŠIMŲ SANTRAUKOS

Vilniaus bibliografija: misija (ne)įmanoma?

Doc. dr. Tomas Petreikis, *LMA Jaunoji akademija, Vilniaus universitetas*

Pranešime gvildenama mokslo komunikacijos problema – tyrimų ir įvairaus pobūdžio publikacijų labai daugėja, bet integruojamųjų informacijos išteklių, kuriuose būtų sisteminama informacija tam tikrais teminiais pjūviais, mažėja. Vilniaus bibliografijos tema pasirinkta kaip atsakas į kylantį akademinį interesą, siekį išvengti informacijos nuošalės efekto, kai tyrėjai užsidaro kalbiniuose, instituciniuose, geografiniuose ir teminiuose kontekstuose.

Vilnius svetimšalių akimis XVI-XVIII a.

Doc. dr. Tomas Čelkis, *LMA Jaunoji akademija, Vilniaus universitetas*

XVI-XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje lankėsi arba pravažiavo tranzitu nemažai svetimšalių. Tai pirkliai, diplomatai ir nuotykių ištroškę bastūnai. Dalis jų rašė kelionių dienoraščius (atsiminimus), kuriuose pasakodavo apie šią šalį, jos gyventojus ir miestus. Beveik visais atvejais keliautojai aplankydavo LDK sostinę Vilnių, čia nakvodavo, o kai kurie apsigyvendavo ilgiau. Svečiai nevengdavo užrašyti savo gerų ir blogų įspūdžių apie Vilnių. Vieniems čia buvo neskanus vanduo, kitiems gražios bažnyčios. Šių amžininkų perteiktas Vilniaus reginys buvo kitoks, nei vietos gyventojų ar pačių vilniečių. Galima sakyti, kad svetimšalių pateiktas arba kaip tik nepateiktas Vilniaus vaizdas buvo kritiškesnis ir labiau emocinis. Pranešime pasakojama apie senąjį Vilnių, kurį matė svetimšalių akys ir apie kurį jie savo tekstais pasakojo kitiems ir kitokiems žmonėms.

Vilnius XVIII a. proginėje poezijoje

Dr. Asta Vaškėlienė, *Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas*

Pranešimas skiriamas XVIII a. proginės poezijos kūriniams, susijusiems su Vilniumi. Šie literatūriniai tekstai, atspindėję to meto akademinio, visuomeninio ir bažnytinio gyvenimo realijas, ir pagrįsti jėzuitų humanistinės edukacijos principais, buvo ir tam tikra komunikacijos forma.

Pagrindinis dėmesys bus kreipiamas į lotynišką poeziją, išspausdintą Vilniaus akademijos spaustuveje. Be minėtosios, taip pat apžvelgsime ir lenkų kalba parašytus eilėraščius, publikuotus pijorų proginės poezijos rinktinėje *Zebranie rymow* (Vilnius, 1779).

Meno liepsną kūrusių scena ir užkulisiai: lietuviai xx a. pradžios Vilniuje

Dr. Nida Gaidauskienė, *Lietuvos kultūros tyrimų institutas*

Meno aukuro, buriančio ir šildančio ugniakuro vaizdinys dažnai aptinkamas ano meto kultūrininkų viešuosiuose pasisakymuose. xx a. pirmojo dešimtmečio antroje pusėje imperiniame Vilniuje tapo įmanu burti ir legaliai steigti daugiau draugijų, rengti koncertų, parodų, spektaklių – šiomis galimybėmis naudojosi ir lietuvių bendruomenė. Kultūrinių veiklų (dažnu atveju mėgėjiškų) organizacija anaiptol ne visada vyko sklandžiai, pasitaikydavo kuriozinių atvejų. Pranešime plačiau bus komentuojamos M. K. Čiurlionio, S. Kymantaitės bei jų aplinkos kultūrinės ir socialinės patirtys, kritiškai peržvelgta, kas pervertinta, kas nutylėta, formuojant meninį to meto Vilniaus vaizdinį bei plačiau visuomenei kuriant biografinį naratyvą.

„Kreivasis Vilniaus veidrodis“: vilniečiai mieste ir apie miestą XIX amžiuje

Dr. Olga Mastianica, *LMA Jaunoji akademija, Lietuvos istorijos institutas*

Kodėl XIX amžiuje vilniečiai vis labiau pasitelkdavo humorą – universalią, be vertėjų suprantamą bendravimo kalbą? Koks Vilnius ir vilniečiai vaizduoti karikatūrose? Kokie įvykiai, miesto aktualijos ir problemos atsispindėjo šmaikščiai ir sarkastiškai? Kokios pažintinės, socialinės, o kartais politinės žinutės slypėjo už vilniečių kurtų linksmų piešinių, šaržų ir koliažų?

Ką mirusieji pasakoja apie Vilnių?

Doc. dr. Kšištof Tolkačevski, *Vilniaus universitetas*

Vilnius – tai ne tik sostinė, miestas, gatvės ir pastatai. Miestą kuria ir jo gyventojai. O jie turi daug ką papasakoti. Ir pasakoja, tik ne visi tuos pasakojimus atranda, nes ne visi renkasi kapines kaip tyrimo objektą. Pranešimo metu bus aptariamas epigrafinių šaltinių naudingumas Vilniaus istorijos tyrimams, pabrėžiami tokių šaltinių teikiami demografiniai duomenys ir rodikliai, pateikiama kai kurių įrašų, susijusių su Vilniumi, turinio analizė.

Vilniaus gyventojų geografija ir jos kaita

Dr. Rūta Ubarevičienė, *LMA Jaunoji akademija,*

Lietuvos socialinių mokslų centras ir Delfto technologijų universitetas

Vilniaus istorija lėmė nuolatinę jo gyventojų skaičiaus ir sudėties kaitą, o gyventojai niekada nebuvo tolygiai pasiskirstę miesto erdvėje. Šis pranešimas supažindins su Vilniaus miesto gyventojų geografija ir jos pokyčiais per pastaruosius dešimtmečius. Pamatysime, kaip atrodo Vilniaus žemėlapiai pagal gyventojų amžių, tautybę, išsilavinimą, profesinį statusą. Kaip ir kodėl šie žemėlapiai keičiasi? Aptarsime socialinės segregacijos problemas ir kokią įtaką segregacija turi tolesnei miesto raidai ir gyventojų gerovei.